

Kunnskapsdepartementet

Saksbehandler Asle Sandnes
Vår dato 20.12.2021
Vår referanse 2021/1024
Deres dato
Deres referanse

Hørings svar fra Foreldreutvalget for grunnsopplæringen - Departementets forslag til ny opplæringslov

1. Innledende merknad

Foreldreutvalget for grunnsopplæringen, FUG, takker for muligheten til å svare på høringen av departementets forslag til ny opplæringslov. Vårt generelle inntrykk er at departementets forslag er en bedre lov enn den som ble foreslått av opplæringslovutvalget, fordi det framstår mer praktisk rettet, i mindre grad åpner for store lokale variasjoner og er mindre bundet av lovtekniske prinsipper. Resultatet er blitt en mer brukervennlig lov.

Vi er også glade for den styrkingen av elevenes rettigheter som er foreslått på flere punkter. Vi er særlig glade for at departementet ikke viderefører forslaget fra opplæringslovutvalget om å ta FUG og skolens rådsorganer ut av loven. Dette kommenteres mer inngående nedenfor sammen med våre øvrige merknader til lovforslagets kap. 10.

2. Generelle merknader

Vi savner en oppfølging av følgende utdrag fra NOU 2020: 5 Likhet for loven, kap. 24.6:

«Opplæringslovutvalget leverte sin utredning, NOU 2019: 23 Ny opplæringslov, i 2019. Det er naturlig at en eventuell rett til rettshjelp vurderes og utformes i forbindelse med oppfølgingen av utredningen.»

Vi mener at det må gis rett til **fri sakførsel og fritt rettsråd** i saker etter opplæringsloven. Vi ser av vår kontakt med foreldre fra alle kanter av landet, at det ofte avhenger av foreldres ressurser og stå-på-vilje om eleven får oppfylt sine rettigheter etter opplæringsloven, særlig i relasjon til barn med spesielle behov og retten til et trygt og godt skolemiljø.

Vi ønsker også velkommen en lovfesting av et **generelt forsvarlighetskrav** gjeldende på hele opplæringslovens område. For oss er det en særlig viktig dimensjon, som departementet har bemerket i høringsnotatet, at foreldre vil kunne vise til at det er et krav om forsvarlig opplæring, selv om de ikke kjenner alle enkeltrettighetene de har etter loven. Nedenfor følger våre merknader til departementets lovforslag, med hovedvekt på forhold av betydning for hjem-skole samarbeidet.

3. Kapittel 2 Rett og plikt til grunnskoleopplæring

Til § 2-2 Plikt til grunnskoleopplæring

FORELDREUTVALGET FOR GRUNNSOPPLÆRINGEN

Postboks 29, 3833 Bø i Vestfold og Telemark | Besøksadresse: Stasjonsvegen 33A, 3800 Bø i Vestfold og Telemark
Telefon: 477 99 200 | Org.nr.: 989 628 011 | post@fug.no | www.foreldreutvalgene.no

FUG mener at denne bestemmelsen har fått en viktig og avklarende presisering: «*Til dømes kan ein elev få fritak frå delar av skoleveka eller eitt eller fleire av skoleåra. Elevar som har fått fritak frå opplæringsplikta, mister ikkje retten til opplæringa dei har fått fritak frå.*»

FUG mener vidare at det er positivt at permisjonsreglene ikke begrenses til et visst antall dager. Det må tas hensyn til elevens eget syn i saker som handler om at det skal gis fritak for opplæringen. Vi mener også at departementets forslag om at kommunene skal lage lokale forskrifter rundt dette er en god løsning. Det vil gi tilstrekkelig forutsigbarhet for foreldrene og det vil også gjøre lettere for skolene i samme kommune å behandle like saker likt. Vi mener at rådsorganene i skolen skal involveres ved utforming av slik forskrift.

Til § 2-4 Utsett og tidleg skolestart

FUG er skeptisk til at det ikke lenger skal være krav til sakkyndig vurdering fra PPT for å få utsatt eller tidlig skolestart. Det kan selvsagt være fornuftig å forenkle saksbehandlingen, slik at det skal være enklere prosess for eleven å få opplæring i tråd med egne forutsetninger. FUG mener likevel at loven bør stille krav til at det er en sakkyndig instans som kommer med sin tilråding i saken gjennom sakkyndig vurdering.

Utsatt skolestart bør ikke medføre ekstra kostander for foreldrene. Det som må ligge til grunn for et vedtak om utsatt skolestart er elevens beste basert på en sakkyndig vurdering. Ved enkeltvedtak om utsatt skolestart bør barnehageplassen være gratis, slik at barnets beste og ikke foreldrenes økonomi ligger til grunn for beslutningene som fattes.

4. Kapittel 3 Val av skriftspråk og særskilde språkrettar i grunnskoleopplæringa

Til § 3-2 Opplæring i og på samisk i grunnskolen

Vi synes at denne paragrafen er skrevet slik at det kan være krevende for foreldre og andre ikke-profesjonelle brukere å få oversikt over hvilke rettigheter som gjelder for hvem. Utfordringer for foreldre på dette området handler bl.a. om at plikten til å informere om ulike rettigheter, for eksempel retten til opplæring i og på samisk, overholdes både ved innskriving, skolebytte og overganger. Andre eksempler er retten til spesialundervisning eller særskilt språkopplæring. Det framgår av merknadene til § 10-8 at dagens regler om informasjon til foreldrene samles og videreføres og at: «*Skolen skal for eksempel informere om rettighetene... slik som retten til opplæring i og på samisk.*» Erfaringer i samiske miljøer viser at skolene ikke er flinke nok til å informere, slik at mange ikke er klar over sine rettigheter. Skolens plikt til å informere om samiske språkrettigheter bør derfor eksemplifiseres i loven her eller i § 10-8.

Ellers mener FUG at det er en styrke at det tydeliggjøres at «*Kommunar i forvaltningsområdet for samisk språk kan gi forskrift om at elevane skal ha opplæring i grunnleggjande ferdigheiter i samisk og opplæring om samisk kultur.*»

Med utgangspunkt i NOU 2018: 18 *Hjertespråket*, Riksrevisjonens rapport og Barnekonvensjonen art. 30 har vi følgende kommentarer:

- FUG er glad for at samiske elevers rett til opplæring i et av de tre samiske språkene tydeliggjøres, men mener retten må utvides til å gjelde opplæring i to samiske språk som har normerte rettskrivninger.

- FUG savner opplæringslovutvalgets forslag om at «samiske elever som bur utanfor forvaltningsområdet for samisk språk, har rett til opplæring på samisk i to fag dersom minst tre elever i kommunen krev det.»
- Elever som snakker flere samiske språk, bør få rett til opplæring i to av disse. Disse elevene er en ressurs som bør forvaltes ekstra godt. NOU 2016: 2018 Hjertespråket viser at det er behov for flere samisklærere innenfor de tre språkene, og at man må tenke langsiktig for å lykkes med det. Gode tiltak starter i barnehagen og fortsetter i skolen. Opplæring i samisk etter sterke språkmodeller gjennom utdanningsløpet er med på å heve språkkompetansen i samfunnet.
- Retten til opplæring i og på samisk henger sammen med organiseringen. FUG har erfart at måten tilbudet gis på, har stor betydning for om elever velger det eller ikke. Se også vår kommentar til kapittel 13.
- FUG er glad for presiseringen om at elever som får fjernundervisning skal få tilbud om opplæring i et samiskspråklig miljø. Tilbudet bør gis uten forbehold, slik at alle elever får tilbud om hospitering/språkbud som en del av språkopplæringen.
- FUG mener elever på ungdomstrinnet ikke skal kunne velge om de vil ha opplæring i samisk/i og på samisk før de er fylt 15 år. Se ellers kommentarer til § 24-4 Sjølvråderett for dei som har fylt 15 år.

Til § 3-3 Opplæring i kvensk og finsk i grunnskolen

FUG støtter denne bestemmelsen og opplever at rettigheten er styrket ytterligere når den gis uavhengig av antall elever.

§ 3-6 Særskild språkopplæring i grunnskolen

FUG verdsetter at det blir gitt brede rettigheter til særskilt språkopplæring. Vi ønsker imidlertid at det presiseres hvordan kommunene skal kartlegge og vurdere elevenes norskerferdigheter slik at elevene får en likeverdig behandling.

5. Kapittel 4 Skyss, leksehjelp, SFO, skoletur og overgang frå barnehage til skole

Til § 4-1 Skyss til og frå skolen for elever i grunnskolen

Fug mener at dersom tilbudet om SFO for elever med nedsatt funksjonsevne, skade eller sjukdom skal være reelt, må det gis rett til skyss til og fra skolefritidsordningen også i skoleferier. FUG ønsker også en videreføring av hjemmelen til å gi forskrift om elevenes trygghet under skoleskyssen.

Til § 4-5 Leksehjelp

FUG verdsetter at kommunen forpliktes til å gi et leksehjelpstilbud, men det bekymrer at man ikke parallelt gir føringer for omfang, bemanning og kompetanse. Dersom elever skal kunne få et likeverdig utbytte av opplæringen, må kommunens leksehjelptilbud være i samsvar med skolens leksepraksis. Se ellers våre merknader til spørsmålet om lovfesting av hjemmel for å gi lekser nedenfor.

Til § 4-7 Skoletur med overnatting

Det er svært gledelig å se at leirskoleopphold er tatt inn i lovreguleringen. FUG ønsker at «annen tur med overnatting» tas ut som et alternativ. Vi mener i stedet at alle skal få tilbud om opphold på leirskole og at det bør gis rett til **fire** overnattinger. Et ukesopphold på leirskole gir elevene

relasjonelle, faglige og praktiske muligheter og utfordringer, som kan gi dem opplevelse av mestring for livet. Med dagens ordning blir gratisprinsippet ofte utfordret i forsøk på å få til en «toppfinansiering» av et fullt leirskoleopphold. Dette mener vi er uheldig.

Til § 4-8 Overgangen frå barnehagen til skolen

FUG støtter at plikten til å sørge for at barna får en trygg og god overgang fra barnehagen til skolen og skolefritidsordningen i hovedsak videreføres. Vi støtter imidlertid ikke det at kravet om å lage en plan er fjernet fra loven. Vi mener også at plikten til å sørge for trygge og gode overganger må omfatte plan en lokal plan, og overordnede planer for overgangsarbeidet på skoleeier- og skolenivå. Plikten bør også omfatte andre overganger som for eksempel skolebytte og overgang til ungdomsskole og videregående skole.

FUG gjennomførte høsten 2021 en foreldreundersøkelse om overganger gjennom utdanningsløpet (fra overgangen barnehage-skole til overgangen grunnskole-videregående opplæring). Der fremkommer det at foreldrene opplever en manglende mulighet for medvirkning og deling av informasjon, samt manglende deling av kunnskap fra skolen på hvordan foreldre kan støtte egne barn i overgangen. Friheten i lovforslaget om overganger krever en tydelig veileder for overganger i opplæringsløpet, hvor samarbeid hjem- skole og medvirkning for foreldrene presiseres og det tydeliggjøres at overgangen ikke er over før elevene er godt «innskolert».

6. Kapittel 5 Rett til vidaregåande opplæring

Til § 5-1 Rett til vidaregåande opplæring

FUG støtter departementets forslag om å utvide retten til videregående opplæring for ungdom og voksne slik at den gjelder fram til den enkelte har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse.

Til § 5-8 Gratis vidaregåande opplæring

For at alle elever skal kunne få lik rett til videregående opplæring må læremidler og utstyr være gratis. Utstyrsstipend skal i utgangspunktet dekke reelle utgifter til utstyr. Slik er det ikke alle steder i dag. FUG mener det vil være en bedre løsning om skolen plikter å stille med nødvendig utstyr som en del av skoletilbudet, ikke som i lovforslaget at elevene skal måtte betale for det. Dersom retten til videregående skal være reell, må gratisprinsippet gjelde i videregående på samme måte som i grunnskolen.

Til § 5-9 Rett til vidaregåande opplæring for dei som ikkje har opphaldsløyve

FUG støtter denne bestemmelsen. Det er viktig og riktig at alle ungdommer får tilbud om opplæring, uavhengig av om de har oppholdstillatelse eller ikke. Barnekonvensjonen artikkel 28 gir alle barn rett til utdanning.

7. Kapittel 6 Val av skriftspråk og særskilde språkrettar i den vidaregåande opplæringa

Til § 6-2 Opplæring i samisk i den vidaregåande opplæringa

FUG støtter denne bestemmelsen og er fornøyd med at alle elever som har hatt opplæring i eller på samisk i grunnskolen får rett til opplæring i samisk i videregående. Vi er også fornøyd med plikten til å tilby deler av opplæringen i et samiskspråklig miljø dersom opplæringen blir gitt gjennom

fjernundervisning. Viser til kommentarene til § 3-2 om tilbud i to samiske språk som har normerte rettskrivninger og hospitering/språkbud.

8. Kapittel 9 Skyss, bustad, oppfølgingsteneste og overgang frå grunnskole til vidaregåande opplæring

Til § 9-5 Overgangen frå grunnskolen til den vidaregåande opplæringa

FUG støtter denne bestemmelsen, men mener at plikten bør tydeliggjøres slik vi har gjort rede for i våre merknader til § 4-8. FUG ønsker at kommunenes ansvar i overgangsarbeidet endres fra «..skal samarbeide med..» til å likestilles med fylkeskommunens ansvar.

FUG ønsker å peke på to utfordringer relatert til overgangen fra grunnskolen til videregående opplæring, slik disse framgår av foreldreundersøkelsen vi har gjennomført.

Ved overgang til videregående, er det vanligst at foreldre får informasjonen fra barnet sitt (44 %) og/eller innhenter informasjon selv (37 %). Bare 22% av foreldrene opplever å bli involvert i informasjonsoverføringen forut for overgangen til videregående opplæring.

FUG ønsker at foreldre blir bedre informert om og involvert i overgangsarbeidet, selv etter at elevene har fylt 15 år, slik kan de være en ressurs for egen ungdom, en støttespiller for skolen og et "sikringsnett" som bidrar til at vi når målet i Fullføringsreformen om at 9 av 10 elever skal fullføre videregående opplæring.

Til § 9-6 Opplæringstilbud i overgangen frå grunnskolen til den vidaregåande opplæringa

FUG verdsetter at ungdom som mangler faglige eller språklige forutsetninger for å gjennomføre opplæringen, skal få et opplæringstilbud som bedrer deres forutsetninger for å kunne fullføre og bestå videregående opplæring.

Det er positivt at ansvaret for tilbudet er tydelig plassert, men vi stiller spørsmål ved om det er tilstrekkelig klar «minimumsnorm», slik det er angitt i merknadene til bestemmelsen i høringsnotatet, at: «*Det er [...] en forutsetning at det tilbudet fylkeskommunen gir, er egnet til å bedre elevenes forutsetninger for å kunne fullføre og bestå den videregående opplæringen.*»

Sammenhengen mellom § 9-6 og § 9-7 i lovforslaget kan være vanskelig å forstå.

9. Kapittel 10 Det beste for eleven, medverknad, skoledemokrati og skolereglar

Til §§ 10-1, 10-2 og 10-3 Det beste for eleven, Elevane si medverknad og Samarbeid med foreldra

Vi er enige i grepet departementet har tatt med å ta inn generelle bestemmelser om *Det beste for eleven, Elevane sin rett til medverknad og Samarbeid med foreldra*. Vi støtter departementet i at det er behov for- og viktig med gode veiledninger for hvordan elevens beste og elevenes medvirkning skal vurderes og sikres i praksis.

Når det gjelder bestemmelsen om elevenes rett til medvirkning, uttrykte vi i forrige høring at vi ønsket en bestemmelse som ligner mer på tilsvarende bestemmelse i Barnevernloven. Vi er glade for at bestemmelsen i departementets forslag er trukket langt i denne retningen, men mener det kan være gode grunner til å legge innholdet i bestemmelsene både om elevens beste og elevens

medvirkning enda tettere opp til § 1-3 og § 1-4 i ny barnevernlov (Barnevernsloven) slik disse ble vedtatt i Stortinget 10. juni 2021.

Vi mener §§ 10-1, 10-2 og 10-3 bør **flyttes til lovens kapittel 1**. Dette ansees som nødvendig for å sikre at formålet med disse prinsipielle bestemmelsene faktisk blir ivaretatt i bruken av loven, og ikke blir oversett fordi de er plassert langt bak i loven.

Til § 10-3 om *Samarbeid med foreldra*, vil vi gjenta deler av vår merknad til NOU 2019: 23:

«FUG savner en lovhjemmel som tydelig forplikter skolen til å gi foreldrene opplæring i hvordan de kan samarbeide med skolen (på individ-, klasse- og skolenivå), og hva det innebærer. Dette kan bidra til å avklare forventninger mellom foreldre og skolen og sikre et bedre grunnlag for dialog og et velfungerende demokrati. I lovforslaget står det at departementet kan gi forskrift om samarbeidet. FUG mener primært det må ligge tydelige rammer i lovteksten, sekundært at departementet skal gi forskrift.»

Til §§ 10-4, 10-5, 10-7 og 10-9 Skoledemokratiet, Organisering av skoledemokratiet, Skolereglar og FUG

Vi mener foreldrenes deltakelse og engasjement i skoledemokratiet er tjent med en klar grunnstruktur. Vi tror dette vil skape klare og oversiktlige linjer, gi forutsigbarhet for og engasjement hos foreldre og klargjøre hva skolens ansvar innebærer. Vi er derfor glade for at departementet foreslår å videreføre lovforankringen av FUG samt dagens brukerorganer som en normalordning og at de viktigste områdene for brukerinvolvering er tatt inn i lovforslaget. Det bemerkes likevel til dette, at selv om departementet har foreslått videreføring av «*dagens brukerorganer som en normalordning*» så er ikke FAU (Foreldrerådets arbeidsutvalg) eksplisitt nevnt i denne normalordningen, slik som i dagens lov. Vi mener at dette er en svakhet ved lovforslaget. FUG ser det som viktig at dette nivået (et styre eller arbeidsutvalg) i skoledemokratiet også må lov- eller forskriftsfestes samt at det gis regler som legger bedre til rette for en tett kontakt mellom FUG og foreldrerådene/FAU i skolen.

FUG mottar en rekke henvendelser hvor det er ønske om veiledning eller avklaring rundt praktisk organisering og arbeid i foreldreråd og FAU. Det er store ulikheter i hvordan ulike skoler tilrettelegger for foreldrenes arbeid i rådsorganene. Vi er samtidig opptatt av å ivareta foreldrerådets selvstendighet, og er skeptiske til at det skal være helt opp til kommunen og fylkeskommunen å velge andre brukerorganer en de som følger av den lovbestemte normalordningen.

Vi mener at i arbeidet med en helt ny opplæringslov, så bør man også se på om reglene og strukturen for **foreldreråd og elevråd** i større grad bør gjøres like. Vi mener at:

- Skolens plikt til å legge til rette for ytringer skal være den samme overfor elever og foreldre ved at § 10-4 andre ledd siste punktum formuleres slik at også foreldrene omfattes
- Strukturen skal være den samme ved at begrepet «elevråd» korresponderer med begrepet «foreldreråd» og at foreldrerådet består av alle foreldre og elevrådet består av alle elever.
- Elevrådet og foreldrerådet gis samme rett til selv å velge sin egen organisering.

FUG foreslår med disse utgangspunktene alternative lovtekster til §§ 10-4 og 10-5, se nedenfor. Vi har ved utformingen av disse først og fremst hatt fokus på foreldre-delen av skoledemokratiet. Når det gjelder elevdemokratiet, bør elevenes egne stemmer tillegges størst vekt i valg av struktur. Det forutsettes at det i forskrift fastsettes nærmere bestemmelser om sammensetningen av- og oppgavene til brukerorganene. På følgende deler av samarbeidet er det særlig behov for nasjonale forskriftsregler:

- Hvem som skal/kan være representert i SU (skoleutvalg og samarbeidsutvalg), SMU (skolemiljøutvalg) og evt. i andre brukerorganer dersom kommunen /fylkeskommunen velger andre brukerorganer.
- Definisjon av elevrådet og foreldrerådet, dersom dette ikke tas inn i lovtekst.
- Minimum antall møter pr år.
- Standardorganisering for styre/arbeidsutvalg i elevråd foreldreråd (f. eks: leder, nestleder og styremedlemmer)
- Angivelse av de viktigste demokratiske grunnprinsipper som gjelder for arbeidet i brukerorganene, herunder avgrensning mellom fellesskapsaker og individ-saker, representasjon, habilitet, vedtekter, økonomi mm.
- En plikt for skolene til å registrere og oppdatere kontaklinformasjon til foreldrerådet i GSI eller annet sted som gjør det enkelt for FUG å finne dette, slik at det blir lettere å praktisere større grad av «direktekobling» mellom FUG og skolens rådsorganer.

I høringsnotatet er det gitt uttrykk for at departementet vil vurdere om det er behov for veiledningsmateriell om godt foreldresamarbeid. Vårt synspunkt er at det er behov for dette, og FUG bidrar gjerne inn i arbeidet med å utarbeide godt veiledningsmateriell.

FUG ser det også som positivt at departementets forslag til ny opplæringslov fastslår at organisering av skoledemokratiet skal være en obligatorisk del av skolereglene. Men vi mener at følgende merknad hentet fra høringsnotatet kap. 32.2.4.2 gir grunn til bekymring om rekkevidden av bestemmelsen:

«Hvis skolen velger å følge de alminnelige reglene om brukerorganer som er fastsatt i loven, vil det være tilstrekkelig å henvise til dette i skolereglene. Hvis skolen derimot velger å organisere skoledemokratiet på en annen måte bør dette reguleres i skolereglene.»

Til første setning i det siterte utdraget vil vi bemerke at en ren henvisning til de alminnelige reglene om brukerorganene vil etterlate flere uavklarte spørsmål om organisering og arbeid enn dagens regler. Som nevnt i kapittel 16.6.2 skal elevene og foreldrene få være med på å planlegge, gjennomføre og vurdere organiseringen av skoledemokratiet. Dette omfatter valg av brukerorganer, hvordan de skal være sammensatt, og hvordan organene skal arbeide. Vi mener det bør framgå mer direkte at dette skal være en obligatorisk del av skolereglene enten man i den aktuelle kommune/fylkeskommune velger lovens normalorganisering eller en alternativ organisering. **Tydelige forskriftsregler i tråd med innspillene våre ovenfor vil kunne avhjelpe på dette.**

Når det gjelder andre setning i det siterte utdraget, antar og håper vi at departementet har ment «skal».

FUGs forslag til § 10-4 og § 10-5 i ny opplæringslov:

§ 10-4 Skoledemokratiet

Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at elevane og foreldra får vere med på å planleggje, gjennomføre og vurdere verksemda til skolen, mellom anna arbeidet med skolemiljøet og kvalitetsutvikling i opplæringa og fastsetjinga av skolereglar. Elevane skal ikkje delta i behandlinga av saker som er omfatta av lovfesta teieplikt.

Skolen skal leggje til rette for at alle elevane og foreldra skal kunne ytre seg, og oppmuntre dei til å delta i skoledemokratiet. Skolen skal òg hjelpe elevane og foreldra i arbeidet med skoledemokratiet ved rettleiing og opplæring.

§ 10-5 Organiseringa av skoledemokratiet

Grunnskolar skal ha eit samarbeidsutval og eit skolemiljøutval. Vidaregåande skolar skal ha eit skoleutval og eit skolemiljøutval. Kommunen og fylkeskommunen kan i staden velje å ha andre brukarorgan, såframt krava i § 10-4 første avsnitt blir oppfylte.

Grunnskolar skal ha eit elevråd og eit foreldreråd. Vidaregåande skolar skal ha eit elevråd. Elevrådet er alle elevane ved skolen. Foreldrerådet er alle foreldra ved skolen. Elevrådet og foreldrerådet vel sjølv styre, arbeidsutval eller tilsvarande.

Representantar for elevane i den vidaregåande opplæringa har møte- og talerett i fylkeskommunale nemnder på same måten som dei tilsette har etter kommuneloven § 13-4.

Departementet skal gi forskrift om samansetjinga av og oppgåvene til brukarorgana etter første og andre ledd og om samansetjinga av styre som er oppretta etter kommuneloven §§ 5-10 og 10-8.

Til § 10-6 Elevane si plikt til å delta

Vi mener det er en viktig og riktig endring at departementets forslag legger listen for når skolen plikt til oppfølging av elevene ved «fråvær» i stedet for «høgt fråvær». Vi mener det kan være gode grunner for å utvide den lovbestemte oppfølgingsplikten til også å gjelde for andre forsømmelser enn fravær. For, som vi uttrykte det i høringen av NOU 2019: 23:

«“Forsømmelser” kan ha mange årsaker. Det er mange elever som av ulike grunner ikke klarer å følge opp skolens pålegg. I stedet for at dette blir sett på som brudd som kan gi grunnlag for straff, må det i første omgang være et varsel for skolen om at det er behov for tettere dialog med eleven og foreldrene. Merknaden om at skolen skal organisere og gjennomføre opplæringen slik at elevene får mulighet til å delta aktivt bør flyttes til lovhjemmelen.»

Når det gjelder spørsmålet om å lovfeste en hjemmel for å pålegge lekser, så mener FUG at skolen i samarbeid med skolens rådsorgan bør avgjøre hvilken leksepraksis som føres på den enkelte skole. Departementet bør gi forskrift om hvilke hensyn som skal tas i utformingen av leksepraksisen. Forskriften bør bygge på prinsipper for medvirkning, ivareta elevenes rett til hvile og fritid, ta høyde for variasjon og mangfold i elev- og foreldregrupper og gi alle elever like muligheter til mestring og utvikling.

Til § 10-8 Informasjon til elevane og foreldra

Her viser vi til det vi spilte inn til NOU 2019: 23, som fortsatt gir uttrykk for vårt syn:

«God informasjon til rett tid er viktig. Det er positivt at merknadene understreker skolens plikt om “aktiv og kontinuerlig informering”. Det er imidlertid ikke alltid at informasjonen når fram til mottaker, og mottaker vet ikke uten videre hva de “har bruk for” og vil nødvendigvis ikke etterspørre denne. FUG ønsker derfor at informasjonsplikten erstattes av en veiledningsplikt, jf. § 11 i forvaltningsloven, sånn at foreldre og elever skal kunne ivareta sine interesser i bestemte saker på best mulig måte. Når loven skal revideres mener vi derfor det heller bør utformes mer konkrete bestemmelser om hvordan foreldre skal informeres enn dagens regelverk, ikke mer generelle.»

Vi ønsker å tillegge at det bør vurderes om foreldrenes rett til informasjon bør harmoniseres med barneloven § 68, ved at foreldrenes rett til informasjon, i alle fall på noen punkter, utvides til å gjelde til eleven har fullført videregående skole. Vi kan ikke se at dette er drøftet på noen måte i høringsnotatet.

Til § 10-9 Foreldreutvalet for grunnopplæringa (FUG)

Vi er glade for at departementet ser at «FUG er et viktig organ både for foreldrene, foreldrerådene og for Kunnskapsdepartementet» og dermed foreslår en fortsatt lovregulering av FUG. Som det framgår av våre innspill til hva vi mener det bør fastsettes nasjonale forskriftsregler om, så mener vi fortsatt at det bør være en form for direktekobling mellom FUG og lokale FAU/KFU/foreldreråd, slik at FUG i større grad kan fungere som en paraplyorganisasjon.

10. Kapittel 11 Arbeidet for å sikre at elevene har tilfredsstillende utbytte av opplæringa

Til § 11-1 Tilfredsstillende utbytte av opplæringa

FUG er fortsatt positive til bruk av begrepet «universell opplæring», både som begrep og som et uttrykk for en opplæring som skal ivareta flest mulig innenfor ordinære rammer. FUG er skeptiske til forslaget om at skolen alene skal vurdere om tiltakene er nok til å gi elevene et tilfredsstillende utbytte av opplæringa, eller om eleven kan trenge individuelt tilrettelagt opplæring.

FUG har gjennom sin rådgivning for foreldre følgende erfaringer:

- Foreldre opplever ikke alltid å bli hørt/møtt med forståelse når barna deres har faglige utfordringer i skolehverdagen.
- Noen foreldre har en opplevelse av at skolen holder igjen når de selv ønsker barnet henvist til PPT.
- Dersom skolen måtte gjøre vurderingen sammen med foreldre og PPT, ville man i større grad sikre at beslutningen ble gjort med flere perspektiver for øyet. Slik det fungerer i dag, kan man fort få en følelse av at økonomiske hensyn styrer beslutningen

Til §§ 11-2 og 11-3 Intensiv opplæring

FUG verdsetter en lovfesting av retten til intensiv opplæring på 1.-4.trinn og tilsvarende tilbud i videregående opplæring. Om man ser rettighetene i §§ 11-2 og 11-3 i sammenheng, er det naturlig å stille spørsmål om ikke rettigheten i § 11-2 burde gjelde for hele grunnskoleløpet. Erfaringsvis opplever mange elever å bli hengende etter, dette er spesielt sårbart i overganger gjennom skoleløpet, altså over til 5. og 8. trinn. Dersom disse elevene ikke gis intensiv opplæring, kan det medføre et økt faglig etterslep og følelse av å ikke mestre skolehverdagen. Dette kan medføre:

- store krav til intensiv opplæring i videregående
- mindre utbytte for den enkelte elev som tilbys en slik opplæring
- redusert sjanse til å gjennomføre videregående opplæring

Til § 11-4 Personleg assistanse

FUG verdsetter lovfesting av rett til personlig assistanse, men savner en tydeliggjøring av hvem som har ansvar for å vurdere behov og eventuelt tildele egnede ressurser utenom de som allerede finnes i elevens klasserom.

Til § 11-5 Fysisk tilrettelegging og tekniske hjelpemiddel

FUG verdsetter lovfesting av fysisk tilrettelegging og tekniske hjelpemiddel, men savner en tydeliggjøring av hvem som har ansvar for å vurdere behov og eventuelt legge til rette, både fysisk og/eller teknisk.

Til § 11-6 Individuelt tilrettelagd opplæring

Sett fra et foreldreperspektiv, kan det være vanskelig å se hva som skiller rettigheten i denne paragrafen fra rettigheten i f.eks. § 11-2. Det bør framgå av lovteksten at det kreves en sakkyndig vurdering og enkeltvedtak for å få rettigheten, alternativt slå sammen innholdet i §§ 11-6 og 11-7. FUG ønsker at rettigheten også skal gjelde for elever med høyt læringspotensial. Erfaring fra rådgivning og andre henvendelser til FUG tyder på at det er vanskelig å få til tilfredsstillende forserte løp, uten at det er rettighetsbasert.

Til § 11-7 Vedtak om individuelt tilrettelagd opplæring og krav om sakkunnig vurdering

FUG verdsetter at det stilles krav til at en sakkyndig vurdering skal gi en helhetlig vurdering av hvilken tilrettelegging eleven trenger. Det skal gjøres konkrete vurderinger av hva som er barnets beste både i vurderingen innenfor §§ 11-7 og 11-9. Dette er spesielt viktig for elever som trenger personlig assistanse eller fysiske tilrettelegginger i tillegg til individuelt tilrettelagt opplæring.

Basert på vår høringsuttalelse til NOU 2019: 23 vil vi gjenta og understreke behovet for:

- *at foreldre/elever fra fylte 15 år selv kan be om sakkyndig vurdering på vegne av sitt barn*
- *skriftlig evaluering av elevens utbytte i saker hvor skoleeier fraviker sakkyndig vurdering*

Til § 11-10 Individuell opplæringsplan

I tråd med presiseringene i § 11-7, første avsnitt, mener FUG at en individuell opplæringsplan også bør beskrive hvordan eventuell personlig assistanse/fysisk tilrettelegging skal gis. Dette for at alle involverte skal få god oversikt over- og mulighet til å evaluere helheten i opplæringstilbudet og sikre at eleven får godt koordinerte tjenester som er gitt på en slik måte at det gagnar faglig og sosial læring i- og utenfor klasserommet.

Til § 11-11 Årleg evaluering av utbyttet av den individuelt tilrettelagde opplæringa

FUG holder fast ved ønsket om evalueringer hvert halvår. Dette ville gi bedre innsikt i elevens utbytte av opplæringstilbud og ivareta behovet for justeringer underveis i skoleåret.

FUG er opptatt av gode overganger for elevene gjennom hele utdanningsløpet. Med to evalueringer pr år vil også tverrfaglige hjelpeinstanser ha et bredere vurderingsgrunnlag for sitt sakkyndige arbeid foran overgangene. FUG ønsker i denne sammenheng at evaluering av individuelt tilrettelagt opplæring bør tidfestes.

Til § 11-12 Opplæring av elever med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon

FUG er svært glade for å se at retten til alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) er tatt inn i departementets lovforslag.

11. Kapittel 12 Skolemiljøet til elevane

Fug støtter i hovedsak departementets lovforslag i videreføringen av dagens regelverk med de presiseringer som er gjort.

Til § 12-1 Verkeområde for kapittelet

FUG ønsker fortsatt at skoleveien omfattes av lovteksten.

Til § 12-2 Retten til eit trygt og godt skolemiljø

FUG synes det er bra at «inkludering» er tatt med sammen med «helse, trivsel og læring». Vi savner likevel at retten til et trygt og godt «skolemiljø» nevnes spesifikt i loven.

Til § 12-4 Plikt til å sikre eit trygt og godt psykososialt skolemiljø

FUG er glade for at formuleringen «... så langt det finst eigna tiltak», som var lovutvalgets forslag, er fjernet. Dette er i tråd med vår uttalelse til NOU 2019: 23:

«FUG opplever at elevens rettighet er svekket med formuleringen «...så langt det finst eigna tiltak, sørgje for at eleven får det trygt og godt...» Hva når den subjektive opplevelsen tilsier utrygghet og det ikke finnes egne tiltak? Hvem har da ansvar for å sikre disse elevene hjelp?»

Henvendelser til FUG viser at det ikke alltid ligger krenkelser til grunn for opplevd utrygghet. Situasjonsbildet kan være langt mer sammensatt. Det kan handle om forhold i eleven selv, skolemiljø og/eller nære omgivelser. For foreldrene blir det da uklart hva de kan kreve av skolen. Med en tydeligere presisering av hva som menes med «trygt og godt», ville det være lettere for foreldre å kommunisere med skolen rundt barnets behov og rett til oppfølging.

Vi mener fortsatt at formuleringen av omfanget av dokumentasjonsplikten er for vag sett fra et foreldreperspektiv. Vi gjentar et utdrag fra vår uttalelse til NOU 2019: 23:

«FUG ønsker at dokumentasjonen skal ha en slik form og omfang at elev og foreldre selv kan se hvordan saken er belyst og videre følge med på hvilke tiltak skolen iverksetter og hvordan det følges opp.»

Til § 12- 5 Plikt til å melde fra dersom ein som arbeider ved skolen, krenkjer ein elev

Vi støtter Departementet i at det ikke bør være en mulighet for å la være å melde fra til kommunen eller fylkeskommunen dersom melding om krenkelser fra en som arbeider på skolen framstår åpenbart grunnløs.

FUG stiller seg kritiske til at lovteksten ikke tydeliggjør at delplikter og krav i aktivitetsplikten i § 12-4 også gjelder når eleven ikke har det trygt og godt som følge av å ha blitt krenket av en som arbeider ved skolen. Sett fra et foreldreperspektiv er det svært viktig at denne presiseringen tas inn igjen i lovteksten.

Til § 12-6 Statsforvalteren si handhevingsplikt i enkeltsaker

I likhet med FUGs ønske om presisering i § 12-5, ønskes også en presisering av at Statsforvalteren skal avgjøre om tiltaksplikten er fulgt i saker hvor eleven ikke har det trygt og godt som følge av å ha blitt krenket av voksne som arbeider ved skolen. Slik lovteksten fremstår i departementets forslag, vil det være vanskelig for foreldre å forstå at håndhevingsordningen også omfatter situasjoner regulert i § 12-5.

FUG opplever fjerde avsnitt som en styrking av elevens rettigheter, og et konkret bidrag til å løfte elevene raskere ut av en krevende situasjon. Det verdsettes at Statsforvalteren skal sette en frist for gjennomføring av vedtaket og følge opp saken.

Til § 12-7 Det fysiske miljøet

FUG ser positivt på de justeringer som er gjort i lovteksten om rettigheter knyttet til det fysiske miljøet. Vi tenker da spesielt på at retten til en tilpasset arbeidsplass er flyttet til første avsnitt og at fjerde avsnitt presiserer klageadgang med konkrete henvisninger til lovverket.

Sett fra et foreldreperspektiv burde lovtekst eller forskrift også vist til hvilke faglige normer som gjelder og hvor man kan finne disse for å kunne følge opp regeletterlevelsen. Slik lovteksten framstår i dag, er det svært vanskelig for foreldre å finne ut av hva som f.eks. er «gjeldende faglige normer». Dermed oppleves det også krevende å skulle klage på et dårlig fysisk skolemiljø. For mange foreldre framstår det som uforståelig at mange skoler drives på dispensasjon fra kravene i Helsevernforskriften i flere år, eller at skoler forfaller i påvente av avklaringer om bygging av nye skoler.

FUG har et sterkt engasjement når det gjelder tilstanden på norske skolebygg. I massemedia kan vi nesten daglig lese om skoler som sliter med fukt, mugg og dårlig inneklime. Vedlikeholdsetterslepet er stort, og rentekompensasjonsordningen for investeringer i skolebygg og svømmeanlegg som ble avvirket i 2016 må gjeninnføres eller erstattes så snart som råd.

Henvendelser til FUG viser at det fysiske miljøet kan være medvirkende årsak til at elevene opplever et skolemiljø som ikke er trygt og godt. Da blir regeletterlevelse ekstra krevende. For foreldrene blir det vanskelig å vite hvilke rettigheter man har og hvordan saken kan forventes å bli håndtert fra skolens side.

12. Kapittel 13 Ordenstiltak

FUG er enige i at det er behov for mer utredning før det lages regler for bruk av fysisk makt mot elever. Det er imidlertid viktig at dette prioriteres i nær fremtid fordi:

- Det foregår i dag bruk av fysisk makt i skolen som det er vanskelig å se at det er hjemmel for.
- Det er behov for klarhet og felles forståelse av hva som er lov og ikke. Dette er viktig i relasjon til det tillitsforholdet mellom skole og foreldre som skolen bygger på.
- Så lenge det ikke finnes klare regler for bruk av fysisk makt og dokumentasjon av dette, kan man anta at det forekommer en del bruk av fysisk makt mot elever i skolen som en ikke kjenner til på grunn av manglende rapportering.

Til § 13-1 Bortvisning

FUG er glade for at departementet har foreslått en videreføring av skolens plikt til å varsle foreldrene ved bortvisning av elev på 1.-7. trinn.

13. Kapittel 14 Organisering av opplæringa og reglar for livssynsopplæringa

FUG støtter i all hovedsak dette kapittelet i departementets lovforslag. Vi er spente på innholdet i den evalueringen av lærernormen som er ventet å foreligge våren 2022.

14. Opplæringspråk, læremiddel og skolebibliotek

Til § 15-3 Læremidler

FUG viser til språklovens § 5, der "Samiske språk og norsk er likeverdige språk.". Derav bør også læremidler på samisk stå på lik linje som norsk og nynorsk.

15. Kapittel 17 Personalet i skolen, skolefagleg kompetanse og kvalitetsutvikling

Departementet vurderer om det bør innføres en regel om at opplæring skal forberedes og følges opp av en lærer, og at en lærer som hovedregel skal være til stede sammen med elevene i opplærings situasjonen. Departementet ber også om høringsinstansenes tilbakemelding på:

- praktiske konsekvenser ved å innføre en regel om at opplæring skal forberedes og følges opp av en lærer, og at en lærer som hovedregel skal være til stede sammen med elevene i opplærings situasjonen
 - i hvilken grad en slik regel er hensiktsmessig og praktisk gjennomførbar, særlig med hensyn til tilgang på tilgjengelig kompetanse og mulighet for effektiv gjennomføring av undervisning
 - økonomiske konsekvenser og andre konsekvenser ved å lovfeste et krav om tilstedeværelse
- Når det gjelder spørsmålet om å lovfeste en regel om at en lærer som hovedregel skal være til stede i opplærings situasjonen, så mener FUG at dette kan være en fornuftig løsning. Det er samtidig viktig at det åpnes for andre løsninger.

Når det gjelder spørsmålet om å lovfeste en regel om at bare lærere kan forberede og følge opp opplæringen, så mener FUG at å «forberede» oppleves som viktig, uansett situasjon. Men hva legges i «følge opp»? Betyr det å være til stede ved gjennomføring? Eller regelmessig være inne og vurdere/justere opplæringstilbudet? Sistnevnte oppleves mest riktig og realistisk siden mange elever i dag får tildelt rett til spesialundervisning med noe pedagog, resten assistent.

I dag har 15731 elever tilbud om spesialundervisning i et omfang på 271 timer eller mer pr år (GSI 2020-2021). Denne kategorien omfatter de største spesialpedagogiske behovene. 15802 elever har tilbud om oppfølging av assistent i et omfang på 271 timer eller mer pr år. Dersom sistnevnte timer skal gjøres om til pedagogtimer, vil dette medføre ekstreme merkostnader og ramme tilgangen på pedagogisk personale til alle elever i skolen. Dersom det kreves at pedagog alltid skal være til stede vil det legge store begrensninger på hva assistenttimer kan brukes til, primært bare til støtte i klasserommet hvor læreren er til stede. Dette vil begrense muligheten til å ta i bruk andre og mer egnede opplæringsarenaer av praktisk art, som gir noen av disse elevene en mer meningsfull skolehverdag med realistiske muligheter for mestring.

Til §§ 17-7 og 17-8 Krav om forsvarleg vikarordning og kompetanse i skolen

FUG støtter bestemmelsen om krav til forsvarlig vikarordning.

FUG savner kompetansekrav for rådgivere i departementets lovforslag. OECD anbefalte i 2014 (*OECD (2014): Skills Strategy Diagnostic Report Norway. Paris: OECD*) at Norge utvikler kvalitetsstandarder for tjenestene og sikrer at karriereveilederne har den nødvendige kompetansen. FUG mener på bakgrunn av dette at det i ny opplæringslov bør fastsettes tydelige kompetansekrav både til ansatte som gir råd om utdannings- og yrkesvalg, og ansatte som veileder om sosiale og personlige forhold. Vi mener også at det bør fastsettes kompetansekrav til ansatte i SFO, særlig hos SFO leder.

§ 17-9 Politiattest og forbod mot tilsetjing

FUG mener, som ved høringen av NOU 2019: 23, at «kan» i bestemmelsens første ledd andre setning bør byttes ut med «skal»

16. Kapittel 22 Privat opplæring

FUG har “Trygge og gode overganger” som et av sine prioriterte områder. Det vil være viktig å ivareta foreldrene i overgangen til og fra grunnskoleopplæring i hjemmet. På bakgrunn av det ønsker utvalget å:

- Uttrykke at det vil være behov for en veileder som kommunen kan dra nytte av i saksbehandlingen. Denne bør legge vekt på et samarbeid mellom hjem og kommune om grunnskoleopplæringen i hjemmet og ha elevens beste i fokus.
- Uttrykke at en forhåndsgodkjenning vil være et godt utgangspunkt for å komme i dialog om læreplanene for fag og undervisningsopplegget, men at det kan oppleves vanskelig dersom samarbeidet er utfordrende. Mange elever har grunnskoleopplæring i hjemmet i deler av grunnsopplæringen, og det er en fordel å være i forkant for å sikre gode overganger.
- Støtte at det er kommunen som videre fører tilsyn med grunnskoleopplæringen i hjemmet og at valg av tilsynsperson skjer i samråd med foreldrene, hvor målet er at det tilpasses eleven.

17. Kapittel 24 Samarbeid, samarbeid, opplysningsplikt og anna

Til § 24-4 Sjølvråderett for dei som har fylt 15 år

Noen steder i loven, i tilknytning til språkvalg, er elever tillagt selvråderett fra 8. trinn, hvilket innebærer en lavere «myndighetsalder» enn 15 år. Det bør kanskje presiseres i loven at den generelle selvråderetten fra fylte 15 år gjelder dersom ikke annet er bestemt i loven. Selvråderett for valg av morsmål og tospråklig opplæring bør være i tråd med selvråderett rundt spesialundervisning (altså 15 år, ikke 8.trinn). Dagens forslag kan f.eks. få konsekvenser for den enkelte samiske elevs utvikling av eget morsmål.

18. Kapittel 26 Kulturskole, karriererettleiing og ulykkesforsikring

Til § 26-3 Ulykkesforsikring

Fug mener at utvidelsen av bestemmelsen til også å gjelde «vaksne deltakarar» er bra. Vi forutsetter at ungdom mellom 16 og 19 år som får opplæring etter reglene om grunnskoleopplæring for voksne omfattes. Dette gjelder ungdommer med kort botid i Norge og ungdommer som av ulike grunner ikke anses å ha fullført grunnskolen. I vårt høringssvar til NOU 2019: 23, uttrykte vi skepsis til at kommunens og fylkeskommunens plikt til å sørge for ulykkesforsikring ikke også omfatter deltakere i SFO og leksehjelp. Vi er fortsatt skeptiske til dette.

19. Kapittel 29 Klageinstans, tilsyn og forsøk

Til § 29-1 Klageinstans

FUG støtter Alternativ 2 da dette etter vår oppfatning gir en mest mulig uavhengig klagebehandling.

Med vennlig hilsen

Marius Chrømer
leder, FUG

Marie Skinstad-Jansen
nestleder, FUG

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur